

Bogdan Otrębski

W ziemi rodzinnej Jana Chryzostoma Paska

Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza 13, 158-159

1978

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Bogdan Otrębski

W ZIEMI RODZINNEJ JANA CHRYZOSTOMA PASKA

Od lat Zarząd Warszawskiego Oddziału organizuje wycieczki krajoznawczo-naukowe do miejscowości szczególnie związanych z historią i kulturą. 4 czerwca 1978 r. wycieczka prowadziła przez ziemię rawską, „najściślejszą ojczyznę” Jana Chryzostoma Paska.

Znakomity pamiętnikarz urodził się około 1636 r. we wsi Węgrzynowice, którą wtedy dzierżawił jego ojciec. Uczył się w „rawskich szkołach”, tj. kolejnych „klasach” kolegium jezuickiego, o czym wspomina później w relacji z wyprawy do Danii.

W roku 1655 Pasek rozpoczął dwunastoletnią służbę wojskową. Bywał w różnych stronach świata, ale przy każdej nadarzającej się okazji odwiedzał ziemię rodzinną. W 1660 r. po powrocie z Danii, odebrawszy skromny żołd, kieruje się z Łowicza „trzy mile za Rawę, do Bielin”, gdzie wówczas ojciec trzymał dzierżawę. W 1662 r. jedzie z Warszawy do domu na święta wielkanocne, a po świątecznych wyczasach pielgrzymuje z matką do Częstochowy. W „roku pańskim” 1667 notuje: „Przyjechałem do rodziców na całą zimę do Węgrzynowic.” Wtedy też porzuca służbę wojskową i rozpoczyna żywot szlachcica ziemianina. Na razie jednak angażuje się w życie polityczne województwa, za co otrzymuje wkrótce tytuł komornika ziemi rawskiej. Marszałkuje sejmikowi, który odbył się w Rawie w lutym 1667 r. i opracowuje instrukcję dla posłów na sejm warszawski. W dokumencie tym domaga się m.in. zwolnienia miasta Rawy i województwa, zrujnowanych przez przechodzące kilkakrotnie wojska, od podatków i ciężarów „ad felicia tempora”, oraz postuluje odpowiednie działania fiskalne na utrzymanie przytulku w Budziszewicach (położonych 4 km od Węgrzynowic). Ową „instrukcję” podpisuje: „Jan Chryzostom z Gosławic Pasek, komornik ziemi rawskiej, marszałek Koła Rycerskiego”. Wkrótce potem żeni się i osiada na stałe w Krakowskim.

W Węgrzynowicach, oddalonych o około 25 km od Rawy Mazowieckiej, stoi wśród zieleni modrzewiowy, otynkowany dwór z polskim gankiem i łamanym, krytym gontem dachem. Jak przed wiekami do okien zaglądają gałęzie czereśni. Za dworem opada tarasami park, a w jego najniższej części znajduje się staw z wyspą. Istniejący obecnie dworek pochodzi z XVIII w., ale stoi najpewniej na miejscu dawnego Paskowego siedliska. Obecnie służy jako obiekt kolonijny.

W Rawie, gdzie kształcił się i działał Pasek, zachował się do dziś gmach dawnego kolegium jezuickiego. Obecnie mieści się w nim muzeum regionalne. Rawa szczyci się ponadto jeszcze innym zabytkiem i zarazem świadectwem swej wielkiej przeszłości – ruinami zamku, który stał w widłach rzeki Rawki i Rylskiej. Z potężnej budowli ostała się tylko gotycka wieża z przylegającymi do niej fragmentami murów obronnych. W zamku tym, pozostający w przyjacielskich stosunkach ze starostą rawskim, Pasek był zapewne niejednokrotnie. Tutaj też odbywały się obrady wspomnianego sejmiku w 1667 r.

Na ziemi rawskiej znajdują się jeszcze inne zabytki, nie związane już z imieniem Paska, ale godne uwagi najwybredniejszego turysty. 7 km od miasta, we wsi Boguszyce, stoi drewniany kościół z XVI w. ze średniowiecznymi cennymi ołtarzami oraz niezwyklej piękności polichromią na suficie i w prezbiterium. Kościół ten, tak bardzo polski i ludowy, to prawdziwa, ale zapomniana jeszcze perła mazowieckiej architektury sakralnej.

Trasa wycieczki wiodła dalej do Radziejowic, dawnej posiadłości Radziejowskich, stanowiącej interesujący zespół pałacowo-parkowy oraz szczycącej się cenną kolekcją obrazów. W barokowo-klasycystycznym pałacu i neogotyckim zameczku, połączonych arkadami i widokowym tarasem, mieści się obecnie Dom Pracy Twórczej Ministerstwa Kultury i Sztuki. Zespół pałacowy otacza angielski park z rozległym stawem, łąbędziami i starym młynem. Na remont oczekuje XVIII-wieczny dworek, w którym przed wojną filmowano *Pana Tadeusza*.

W drodze powrotnej zwiedzono położoną niedaleko Radziejowic Kuklówkę, gdzie w 1889 r. osiadł i tworzył do końca życia Józef Chełmoński. Potomkowie wielkiego malarza prowadzą tu obecnie wzorowe gospodarstwo rolne.

Dwór w Węgrzynowicach – gniazdo rodzinne Jana Chryzostoma Paska

Fot. S. Makowski

Gmach byłego kolegium jezuickiego w Rawie Mazowieckiej, w którym uczył się Jan Chryzostom Pasek

Fot. S. Makowski

Fragment zamku obronnego w Rawie Mazowieckiej

Fot. S. Makowski